ԵՐԵՍՈՒՆԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ" Сергіевская ул., № 5.
Tiflis, Rèdaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Ցայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզւով.
Ցայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

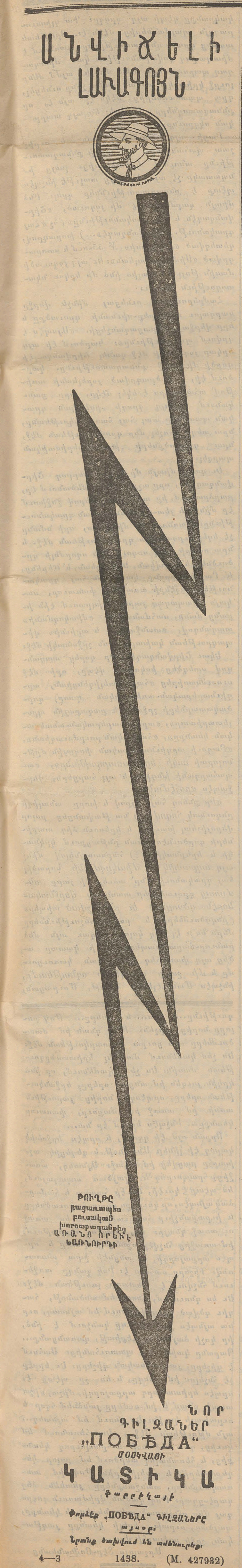

ՄՇԱԿ

(39-ՐԴ ՏԱՐԻ)

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

Ապրիլի 1-ից մինչեւ տարվայ վերջը 8 րուբլի:

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ:

Կովկասից դուրս ապրող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱԶԴ

ԱՒԵՏԵԱՆ-ԼԻՍԻՑԵԱՆԻ ՑԻՐԿԻ ՇԻՆՈՒԹԻՒՆ

ԳՐԱՆԴ-ՎԻՕ

Կիրակի, մարտի 20-ին, տեղի կունենայ անօրինակ եւ խոշոր

ՍԻՆԷՄԱՏՕԳՐԱՖԻ ԲԱՑՈՒՄԸ:

(ա.օ.) առ. Մանրամասնութիւնները աֆիշաներում. 294. 3—3

ԱԶԴ

Կարճ ժամանակից յետոյ ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿ. ԹԱՏՐՈՆՈՒՄ կը կայանայ

ՆՇԱՆԱՒՈՐ ԵՐԳՉՈՒՀԻ

Անաստասիա Դմիտրիեվնա ՎԵԱԼՑԵՎԱՅԻ

ՀԱՄԵՐԳԸ

Տոմսակները կարելի է ստանալ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ երաժշտական գործիքների խանութում, Դվորցովայա փողոցի վրա: առ. 257. 1—1

ԹԻՖԼԻՍԻ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐԻ ԱՒԱԳ

ԱՐ. Ն. ՄԻԼՕՎԸ

խնդրում է Թիֆլիսի պ. պ. վաճառականներին, որոնք ունեն դասակարգային վկայականներ, շնորհ բերել այսօր, կիրակի, մարտի 20-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին՝ մասնակցելու ՎԱՃԱՌԱԿԱՆԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ, որ կայանալու է Թիֆլիսի բօրսայի շինութեան մէջ, Հայոց բազարում, տուն Քաղաքային Վարկային Ընկերութեան, քննելու մի քանի ընթացիկ հարցեր:

ԼԱՒ ՊԱՊԻՐՕՍ ԾԽՈՂՆԵՐԻՆ

„ԿՕՄԷՏԱ" ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒՄ Է

ԱՐԻՍՏՕԿՐԱՏԻԿ 25 ՀԱՏԸ 30 ԿՈՊ.

ՕՖԻՑԵՐՍԿԻ 25 ՀԱՏԸ 15 ԿՈՊ.

ՖՈՒՐՈՐ 10 ՀԱՏԸ 6 ԿՈՊ.

255. 1—1

Adresse Télégraphique SANITAS
Адресъ телеграммъ САНИТАСЪ Тифлисъ

ՆՈՎԿԱՍԵԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

ԴԵՂԱՏԱՆ ՄԹԵՐՔՆԵՐԻ

ԱՌԵՒՏՐԻ

ԹԻՖԼԻՍ, ԲԱՔՈՒ, ԲԱԹՈՒՄ.

ՊԱՐՖԻՒՄԵՐԻԱ

Ս.-Պետերբուրգի

ՏԵԽՆՕ-ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՕՐԱՏՕՐԻԱՅԻ

Մազերը բուսցնելու համար սապօն «ԿՐԷՍԿՕ»
Օ-դէ-տուալէտ «FLEUR D'AMOUR»
Օ-դէ-կօլօն «ՎԻՕԼԱ ՕԴՕՐԱՏԱ»
Մազերի ներկ «ՊՐԻՄԱ ԻՆԴԻԱՆԱ»

258. 1—1

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԸՆԿ. „ՇՈՒԿԵՐՏ եւ ԿՈՄ." ԹԻՖԼԻՍԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ

Պետերբուրգի «Սիմէնս և Գալսկէ» ռուսական էլէկտրօ-տեխնիկական գործարանների ակց. ընկ., Բեռլինի «Սիմէնս և Գալսկէ» ակց. ընկ., Բեռլինի «Սիմէնս Շուկէրտ-Վէրկէ» ակց. ընկ., Գօլոմնի մեքենագործական ընկ. և եղբ. «Կռօսլէյ» անգլիական գործարանի ներկայացուցիչներ:

ՋԱՓՍԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ	Հոսանքաչափ, ամպէրմէտրներ, վօլտմէտրներ և ամէն տեսակ հաշւեցոյց ապարատներ փոփոխվող և մշտական հոսանքի համար:
ԷԼԵԿՏՐՕ-ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ	«Րէնտգէնի» ապարատներ բոլոր պատկանելիքներով: Միւսւորդ ապարատներ կաուստիկի, Գալվանիզացիայի, Էլեկտրօլիզի, ֆարադիզացիայի համար, և այլն:
ԱՎՏՕՄՕԲԻԼՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ	Ավտօմօբիլներ «Պռօտօս», էլէկտրաշարժ և բենզինաշարժ: «Մօտօրնի մակոյկներ»: Ավտօմօբիլային պատկանելիքներ:
ՇԱՐԺԻՉՆԵՐԻ ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ	Դիզելային շարժիչներ «Դիզէլի»—հում նաւթի, մազութի համար և այլն, միանգամայն ձեռնտու: Գազային շարժիչներ «Դիւտցնէրի»: Նաւթային, կէրօսինային, գազային շարժիչներ «Կռօսլէյի»:

ՊԱՀԵՍՏՈՒՄ կան՝ դինամօ-մեքենաներ, էլէկտրաշարժիչներ, հաղորդիչներ, զանազան տեսակ նիւթեղէններ էլէկտրական կառուցւածքների համար և այլն:

ՊՐԷՅՍ-ԿՈՒՐԱՆՏՆԵՐԸ և ՆԱԽԱՀԱՇԻՒՆԵՐԸ ուղարկվում են ըստ առաջին պահանջման: Տէլէֆօն № 533. Հասցէն հեռագիրների համար՝ Шукертъ, Тифлисъ.

№ 2. (Կ.) (առ.) 433. 26—24

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹՆԵՐ

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, մարտի 22-ին—Սինէմատօգրաֆ, զինւորական երաժշտախումբ, սազանդար և պարեր:

ՇԱԲԱԹ, մարտի 26-ին—Սազանդար:

ԿԻՐԱԿԻ, մարտի 27-ին—Սինէմատօգրաֆ:

Հիւրերը, ընդհանուր հիմունքների համաձայն, մուտքի համար վճարում են 50-ական կոպէկ:

Սինէմատօգրաֆի մուտքը դահլիճ—ձրի:

(առ) 1—1

ԹՈՒՐՔ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Կ. Պօլսի մեր թղթակցի գրածները ցոյց են տալիս, որ, իսկապէս, հայ ժողովրդի վիճակը Թիւրքական Հայաստանում, կարելի է ասել, մազաչափ անգամ չէ փոխվել: Մեր թղթակցի հաղորդած տեղեկութիւնները հաստատվում են և Կ. Պօլսի հայ մամուլի մէջ տպված հեռագիրներով:

Քիւրդերի հարստահարութիւնները, ոճրագործութիւնները հայերի դէմ անխափան շարունակվում են. հայերը առաջվայ նման մորթոտվում են, կողոպտվում քիւրդ բէկերի ձեռքով, ոռնք մնում են անպատիժ: Տարբերութիւնը նախկին՝ համիդեան-բռնապետական և այժմեան «սահմանադրական» րէժիմների մէջ այն է, որ առաջ հայերն երկիւղ էին կրում բողոք բառնալ և անմռունչ կրում էին իրանց ծանր խաչը, իսկ այսօր, թէև նրանք ազատութիւն են ստացել բողոքելու, բայց այդ բողոքը ոչ մի հետեւանք չէ արտադրում և այժմեան «սահմանադրական» կառավարութիւնը պատասխանում է կատարեալ լռութեամբ և արհամարհանքով:

Հայերը Շատախի գաւառում ենթարկվում են կեղեքումների, սպանութիւնների քիւրդերի կողմից, որոնք միշտ մնում են զինաւորված. Նրանք հոկտեմբեր ամսից սկսած մինչև յունվարի 10-ը դիմում են հեռագիրներով մեծ վէզիրին, սենատին, պարլամենտին, իրանց երկրի երեսփոխաններին, վերջապէս սուլթանին, և ոչ ոք ամենափոքր ուշադրութիւն անգամ չէ դարձնում: Երբ, վերջապէս, հայոց պատրիարքարանը դիմումներ է անում, մինիստրը պատասխանում է. «Խիստ հրամաններ տրված են հեռագրով այս կարգի դէպքերը արգելելու համար»: Ամէն բան անցնելուց յետոյ, սպանութիւնները կատարվելուց յետոյ, Թիւրքաց կառավարութիւնը հրամայում է, որ այդպիսի դէպքեր չը կրկնվեն: Իսկ ո՞ւր մնաց պատիժը. ո՞ւր մնաց յանցաւորներին, ոճրագործներին դատի ենթարկելը:

Ոչ մի տարակոյս չը կայ, որ քիւրդերը, աւազակապետները կառավարութեան այդպիսի թոյլ և ներողամիտ վարմունքի մէջ կը գործեն լի ու լի խրախուսանք՝ վերսկսելու իրանց նախկին, համիդեան րէժիմի ոճրագործութիւնները:

Եւ ահա Թիւրքահայը սկսում է հարց տալ իրան. Ե՞րբ էր լաւ իր համար, բռնապետ Համիդի ժամանակ թէ այժմ՝ սահմանադրական րէժիմի ժամանակ, երբ նա ոչ մի զգալի փոփոխութիւն իր վիճակի, ոչ մի թեթեւութիւն իր ցաւերի չէ տեսնում:

Աւելացրէք դրա վրա և այն, որ հողային հարցը մնում է դեռ անլուծելի, հայ գիւղացին չէ կարողանում տիրանալ իր հողին, որ նա դարերով մշակել և ոռոգել է իր դառն քրտինքով և իրանից խլվել է կոտորածների ժամանակ, և մենք կը գանք այն եզրակացութեան, որ հայերի վիճակը օսմանեան պետութեան մէջ շատ և շատ հեռու է նախանձելի լինելուց:

Արդեօք այդ ամէնը, ինչպէս և այն հանգամանքը, որ Մակեդոնիայում նս տեղի են ունենում վայրագութիւններ, կոտորածներ, ապացոյց չեն, թէ Թիւրքաց պետութիւնը անկարող և անընդունակ է քաղաքակրթվելու, անընդունակ է իւրացնելու սահմանադրական գաղափարներ և արժանի չէ դասվելու քաղաքակրթված պետութիւնների շարքում, այլ նա մնում է սահմանադրական շպարով ներկված միևնոյն վայրենի, ասիական, մոնգոլական վարք ու բարքով պետութիւնը, որի վրա պէտք է հաստատել խնամակալութիւն, եթէ և անչափահասի վրա:

Այո, ողբալի է հայերի դրութիւնը «սահմանադրական» օսմանեան պետութեան մէջ:

Հ. Առաքելեան

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 մարտի

Պետերբուրգ.—Սազօնովի դրութիւնը անփոփոխ է:

Սինօդը վերստին պատուիրագրեց Գէրմօգէն եպիսկոպոսին իր ազդեցութեամբ համոզել Իլիօդօր աբեղային անմիջապէս մեկնելու Ցարիցինից Նովօսիլի վանքը: Եթէ այս անգամ էլ Իլիօդօրը յամառէ, սինօդը իրաւունք է տալիս Գէրմօգէնին ընտրովի հոգևոր անձանց օգնութեամբ հեռացնել աբեղային վանքից և Ցարիցինից, յանձնելով նրան աշխարհիկ իշխանութեան ձեռքը Նովօսիլի վանքը [illegible] համար:

Պետական պաշտպանութեան մասնաժողովը որոշեց յատկացնել ծովային մինիստրութեանը չորս մարտանաւերի կառուցման համար յատուկ գումարներ և լրացուցիչ գումար էլ՝ նաւաշինարարական փորձնական աւազանի պահպանութեան համար և ընդունեց 1911 թ. նորակոչ զինւորացուների թիւը մեծացնելու գաղտնի օրինագծերը, նաև յատկացնել՝ սկսած 1911 թւից՝ զինւորական մինիստրութեան գաղտնի ծախքերի համար տարեկան 15,898 րուբլի:

Բիւջետային մասնաժողովը որոշեց յատկացնել 7 միլիօն լրացուցիչ գումար ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութեանը՝ տարրական կրթութեան կարիքների համար:

—

Բաքու.—Լէնքօրանի գաւառի Կազակլի գիւղում ձկնորսները, թւով մօտ 300 մարդ, կռիւ սկսեցին նրանց հալածող ոստիկանութեան դէմ: Մանր ծեծվեց մի պահակ, սպանվեց մի ձկնորս: Մի քանի մարդիկ կալանաւորվեցին: Ոստիկանութիւնը գրաւեց 129 նաւակներ և 89 ուռկաններ:

Պարսիկ աւազակների մի խումբ Պարսկաստան քշեց Ջէվադի գաւառի Կաչքենդ գիւղի ձիերի երամակը. մի ուրիշ աւազակախումբ Մաշի ձմերանոցից քշեց ոչխարների հօտը:

—

Բեռլին.—Րէյխստագ: Արտաքին գործերի մինիստրութեան նախահաշւի քննութեան ժամանակ կենտրոնի պատգամաւոր Պֆէյֆէրը բողոքեց, որ Ռուսաստանի մաքսատների իշխանութիւնները նեղում են գերմանացի ճանապարհորդներին, յետոյ ասաց, որ Ֆինլանդիան ռուսական նահանգ դարձնելու դէպքում պէտք է վախենալ, որ գերմանական արտահանութիւնը խոշոր վնասներ կը կրէ: Հռետորը հարց է տալիս ստատս-սեկրէտարին, թէ ո՞ր չափով կառավարութիւնը կարող կը լինի պաշտպանել գերմանական առևտուրի շահերը Ֆինլանդիայում:

Կիդերլէն-Վեխտէրը պատասխանեց, որ Ֆինլանդիան ռուսական մաքսային շրջանի մէջ դեռ չէ մտծված. մտադի՞ր է արդեօք ռուս կառավարութիւնը իրան միացնել Ֆինլանդիան մաքսային տեսակէտից, դա մեծ հարց է: Գերմանիան ի հարկէ չէ կարող արգելել Ռուսաստանին ընդհանուր մաքսային շրջանը մտցնել իր ֆինլանդական նահանգը, սակայն՝ որպեսզի Գերմանիայում շահագրգռված մարդիկ յանկարծակիի չը գան՝ Գերմանիան ապահովել է իրան նրանով, որ Ռուսաստանի հետ կապած պայմանագրի մէջ մի կէտ է մտցնել տուել այն մասին, որ եթէ Ռուսաստանը կամենում է Ֆինլանդիան նս մտցնել ընդհանուր մաքսային շրջանի մէջ, նա պարտաւոր է այդ մասին տեղեկացնել Գերմանիային երկու տարի առաջ: Դրանից աւելի Գերմանիան ոչինչ չէ կարող անել (ձայներ՝ «բրաւօ»):

Ձայների առաւելութեամբ՝ ընդդէմ

Մ Շ Ա Կ

լեհերի և սոց.-դեմօկրատների՝ ընդունվում է պետական կանցլերի ռոճիկը: Ընդունվում է լեհերի առաջարկը՝ օտարազգիների բնակութիւնը Գերմանիայում կանոնաւորելու մասին, ազատ մտածողների առաջարկութիւնը, որպեսզի պետական կանցլերը պատրաստակամութիւն յայտնէ բանակցութիւններ սկսելու միւս մեծ պետութիւնների հետ՝ սպառազինման ծախքերը միահաւասար և միաժամանակ կրճատելու մասին:

—

Տօկիօ.— Չինաստանի պատասխանը եապօնական մամուլն ընդունեց ցանկանալով, որպէս զի խաղաղութիւնը Հեռաւոր Արեւելքում երկար ժամանակով հաստատվի:

—

Պեկին.—Այս տարվայ պետական նախահաշվի գործադրութեան հողի վրա միջադէպ ծագեց գաւառական իշխանութիւնների և կենտրոնական կառավարութեան միջև: Գեներալ-նահանգապետները և նահանգապետները մատնանիշ եղան, որ ֆինանսների մինիստրութիւնը և սահմանադրական պալատը շատ են կրճատել իրանց նախահաշիւները:

—

Կ. Պօլիս.—Տուսիի գրաւվելու տեղեկութիւնը Բ. Դուռը հերքում է: Քաղաքի զօրքը պաշտպանվում էր թշնամիների դէմ դեռ երէկ երեկոյեան: Սկիւտարի վալին զէնքի է կանչել պահեստի զինուորներին՝ քաղաքը պաշտպանելու համար:

Տեղումս լաւ տպաւորութիւն թողեց այն տեղեկութիւնը, թէ Չերնօգօրիան իրան չէզոք է յայտարարել:

—

Մադրիդ.—Պատգամաւորների պալատ: Ֆէրրարի գործի մասին սկսված վիճաբանութիւնների ժամանակ Կանալէխասը յայտնեց, որ զինուորա-քրէական կօդէկսը կարիք ունի վերաքննութեան, —Ֆէրրարի գործի առիթով արդարացի էր և վերջնական. կառավարութիւնը չէ կարող համաձայնել վերաքննելու այն:

—

Փարիզ.—Բանուորական միութեան քարտուղար Դիւրանը, որի մահապատիժը փոխարինվեց բանտարկութեամբ, տարվեց հիւանդանոց հոգեկան հիւանդութեան նշաններ ցոյց տալու պատճառով:

Օդագնաց Վէդրինը Պուատիէում բարձրացաւ առ. ժամը 6 և 18 րոպէին և հասաւ Պարիզին ժ. 8 և 10 րոպէին, սահմանելով համաշխարհային մրցակէտ: Նա իւրաքանչիւր ժամում անցաւ 146 կիլօմետր:

—

Նօգալէս (նահ. Արիզօնի).—Լուրերին նայած՝ Մէկսիկայում, Օւրէսի մօտերի, մարտի 14-ին ճակատամարտ է տեղի ունեցել կառավարական զօրքերի և ապստամբների միջև: Երկու կողմերից սպանվել են մօտ 1000 մարդ:

—

Կօրֆու.—Եկաւ գերմանական կրօնպրինցը կնոջ հետ:

(Լրագիրներից)

«Տեղեկատու բիւրօն» հաղորդում է.

«Բարձրագոյն հրամանով, Նովօչերկասկի դատաստանական պալատի շրջանում կատարվող և ներկայումս աւարտված ընդարձակ նախնական քննութիւնը (100 հատորից աւելի) հայ յեղափոխական «Դաշնակցութիւն» միութեան գործի առիթով, որի անդամները վերջին տարիները կատարեցին իշխանութեան ներկայացուցիչների մի շարք սպանութիւններ (Քութայիսի ժամ. գեն. նահանգապետ Ալիխանովին, Բագուի նահանգապետ Նակաշիձէին, Գանձակի փոխ-նահանգապետ Անդրէեվին և ուրիշ շատ պաշտօնական անձերի), յանձնված է, համաձայն քր. դատավ. գրքի 1032-րդ յօդուածի, առ ի հայեցողութիւն կառավարիչ սենատի առանձին առեանի՝ մասնակցութեամբ դասային ներկայացուցիչների»:

—

Բերլին.—Տեղիս չինական միսիայում երկիւղ են կրում, որ Ռուսաստանին արված զիջումը Չինաստանում առաջ կը բերէ լուրջ յուզմունքներ, որոնք կարող են շատ վատ ազդեցութիւն ունենալ ներկայ կառավարութեան և դինաստիայի վրա: Միսիան կշտամբում է Ռուսաստանին, որ նա ցանկացաւ նկատի առնել երկրի տրամադրութիւնը, որ Ռուսաստանի պահանջների մէջ տեսնում է ազգային արժանապատւութեան վիրաւորանք:

«Р. Сл.»-ի թղթակիցը հեռագրում է Ռոստովից. «Մարտի 13-ին Նախիջևանում կատարվեց «Приазовскій Край» լրագրի հիմնադիր և խմբագիր Սերովբէ Յարութիւնեանի հոյակապ թաղումը: Ներկայ էին քաղաքի, իշխանութեան, դատական վարչութեան, մամուլի, դպրոցների, բարեգործական և կրթական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներ: Սգահանդիսին ուղեկցում էր հազարաւոր ամբոխ: Դագաղի վրա դրված էին շատ պսակներ: Հանգուցեալի ընտանիքը ստացել է բազմաթիւ ցաւակցական հեռագիրներ»:

—

Այս օրերս Ֆրանսիական կառավարութեան պաշտօնական հրատարակութեան մէջ կը տպագրվէն արդարադատութեան մինիստրի ժողոված տեղեկութիւնները օտարազգիների մասին: Երևում է, որ անցեալ տարի Ֆրանսիահպատակ են դարձել 13,430 օտարազգիներ բոլոր ազգութիւններից: Հետաքրքրական է, որ այդ թիւը աճում է տարէ-տարի: Ցիրաւի, 1867 թից մինչև 1899 թ. Ֆրանսիայում ցուցակագրված կային 10,076 օտարազգիներ, կամ տարէնը 458 հոգի. իսկ 1889 թից մինչև 1911 թ. նրանց թիւն արդէն 125,328 էր, միջին թւով տարէնը 5,968: Այդ աճումը պէտք է վերագրել շատ ֆակտօրների, որոնց մէջ գլխաւոր դեր է խաղում Ֆրանսիայի անտեսական զարգացումը, նաև այն լայն քաղաքական և քաղաքացիական ազատութիւնը, որ գրաւում է գաղթականներին աշխարհի ամեն կողմերից: Ոչ պակաս նշանակութիւն ունեցաւ նաև 1900 թ. օրէնքը, որով աւելի դիւրանում էր Ֆրանսիահպատակ դառնալը: Ներկայումս ամեն մի մարդ, որ Ֆրանսիայում կապրէ 10 տարի շարունակ, կարող է շատ շուտ ֆրանսիական քաղաքացի ընդունվել: Առանձնապէս այդ տեսակէտից մեծ թիւ են տալիս ռուսները:

ԺԱՆՏԱԽՏ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

18 մարտի

Խարբին.—Գլխաւոր սանիտարական մասնաժողովի նիստում զեկուցվեց, որ համաճարակը երկաթուղային շրջանում դադարել է: Որոշվեց մարտի 20-ին Խարբինը ազատել սանիտարական չէզոքացված վիճակից, կրճատել ստորին բժշկական մարմնի ծառայողներին, բարձր ծառայողներին թողնել մինչև մայիսի 1-ը: Մասնաժողովը որոշեց նաև թոյլ տալ վերսկսելու մի քանի երկաթուղային գնացքների երթևեկութիւնը:

Քաղաքի առևտրական կեանքը կենդանացաւ:

Պեկին.—Այս օրերս Մուկդէնից և Ցիցիկարից մեկնում են չին բժիշկներ՝ անցնելու Ամուրը և Սունգարին ու դիտելու կարանտինները:

Բուխարէստ.—Զմիւռնիայից եկողների համար սահմանված կարանտինները վերացվեցին:

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ԹԻՒՐՔԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻՑ

Վան, 28 փետրվարի

«Մշակի» № 275-ում (1910 թ.) ես գրել էի Շատախ գաւառի հայ երևելիներից Յովան էֆէնդիի սպանութեան մասին, կատարված՝ աւազակ Միր-Մհէի ձեռքով: Գրել էի դարձեալ, որ կառավարութիւնը աւազակի հօրեղբայր նախկին աւազակապետ Շաքիրին յանձնել է նոյն աւազակին հալածելու պաշտօնը, որի դէմ շատախեցիները բողոքել էին, յայտնելով որ Միր-Մհէն արդէն գործում է բուն իսկ Շաքիրի պաշտպանութեան ներքև, որով կառավարութեան յիշեալ որոշումը պարզ մի հեգնանք էր հայերի կրած կարեւոր կորուստի ու զգացած ցաւի հանդէպ:

Աւելորդ է ասել, որ Շաքիրը մի քանի շաբաթ դէս ու դէն թափառելուց յետոյ վերադարձաւ, իսկ այժմ կառավարութիւնը յայտարարում է, որ Միր-Մհէի և նրա հետ միասին ժամանակ ասպատակող Կադիրի և Ջահվէրի խմբերը՝ կառավարութեան հալածանքի շնորհիւ՝ փախել են Պարսկաստան: Այս կերպով է պատասխանել Բարձրագոյն Դուռը Կ. Պօլսի ազգային պատրիարքարանի դիմումներին: Թէ ո՞րչափ հիմք ունի այս հաւաստիացումը, այդ ցոյց կը տայ մօտիկ ապագան, երբ լեռները կը բացվեն և դիւրութիւն կը տան աւազակախմբերի շարժումներին. մինչդեռ շատախեցիները երբէք չեն էլ հաւատում դրան. նրանք աւելի ենթադրում են, որ այդ աւազակախմբերը պահվել են բուն իսկ իրանց հալածող Շաքիրի և իրանց ցեղակից գրավցի այլ ցեղապետների մօտ, իսկ ձիւնը հալվելիս կրկին սկսելու են ասպատակութիւններ. իսկ այս ենթադրութիւնն աւելի հաւանական է, քան թէ կառավարութեան տուած հաւաստիքը:

Ուստի շատախեցի հայ և քիւրդ ժողովուրդը, միացած, հեռագիրներով դիմել է Կ. Պօլիս և երկրի խաղաղացումի, ապահովութեան վերահաստատութեան, ասպատակութիւնների վերացման իբրև միմիակ դարման պահանջել է, որ Վանի վիլայէթից մի ուրիշ վիլայէթ հեռացվեն բուն իսկ Շաքիր և գրավցի ուրիշ չորս ազդեցիկ ցեղապետները, որոնք պահում-պահպանում ու քաջալերում են Միր-Մհէին, Կադիրին, Ջահվարին և բոլոր ուրիշ չարագործ քիւրդերին, որոնք իբրև կօշմար ճնշում են երկրի հայ ու քիւրդ ազգաբնակութեան:

Կառավարութիւնը ի հարկէ սրանց այս շատ բնական պահանջին բաւարարութիւն չէ տալիս, այլ պահանջում է շօշափելի փաստեր, կոյր ու խուլ ձևանալով անթիւ փաստերի, զրկանքների, ապօրինութիւնների առաջ, որոնք ամեն օր արդէն աչքի առաջ են: Թիւրք կառավարութիւնը երբ տեսաւ այս աղաղակող փաստերը, տեսաւ միթէ Ադանայում, որտեղ գլխաւոր ոճրագործների, ազդեցիկ միլիօնայեզանների փոխարէն կախաղանների վրա ճօճել տուեց երկրորդական, երրորդական ոճրագործների, որոնք առաջինների ձեռքին գործիք միայն եղել էին, ու ինքնապաշտպանութեան յանցանքը գործող անմեղ հայերի: Փաստեր. մինչդեռ նոյն պատասխանը տուել էր անցեալները նաև պրեմիէր Հակկը փաշան կաթօլիկ հայերի պատրիարք Թէրզեան սրբազանին, երբ նա Ադանայի վերջին երկիւղների առիթով դիմելով մինիստրին՝ Կիլիկիայի ապահովութեան իբրև միակ դարման առաջարկել էր Ադանայից հեռացնել նախորդ արիւնհեղութիւնների սկզբնապատճառ եղող մի քանի գլխաւորների:

Շատախեցիների վախը ի հարկէ զուրկ չէ հիմքից: Շատախի գաւառի հարաւակողմը գտնվում է Մամրդանի անուն մի դժբաղդ գաւառ, որտեղ անվերջ զրկումների, թալանների, սպանութիւնների. այդտեղ է գտնվում Ապարանից ս. Խաչ անուն մի հոյակապ վանք, որի տաճարը մի քիւրդ ցեղապետ—Թահար աղա—ոչխարների գոմ է դարձրել դեռ 70-ական թւականներից սկսած: Նոյն գաւառում մի քանի օր առաջ մորթոտել են 4 հայերի և ծանրապէս վիրաւորել են մէկին, երբ նրանք ճանապարհ էին գնում. իսկ նրանց երկու ընկերներն էլ թէև փախչում ու պրծնում են, բայց վախից խենթացել են. իսկ կառավարութիւնը ոչ մի ձեռնարկ չէ արել: Մամրդանը թէև Վանի վիլայէթին սահմանակից, բայց գտնվում է Բիթլիսի վիլայէթում:

Վանի վիլայէթումն էլ լուրջ երկիւղներ են տիրում. մթնոլորտը ինչ-որ մթագնած է, ու մօտիկ գարնան դժբաղդ դէպքեր են գուշակվում: Կարճկանի համբաւաւոր Մուսա բէյը էլի գործի վրա է. նա մօտիկ յարաբերութիւն ունի Խիզանի շէյխ սէյիդ-Ալիի հետ և, ասում են որ, նրա հետ գործակցութեամբ ինչ-որ մութ խորհուրդներ ու կազմակերպութիւններ է սարքում Կավաշի ու Կարճկանի գաւառներում: Առաջին անգամը չէ որ Մուսա-բէյն այսպիսի յետին մտքեր գործում է ու տարածում քիւրդական շրջաններում: Մարտի 31-ի ռէակցիայից առաջ էլ նա արել էր այդպիսի ձեռնարկութիւն, կազմել էր խմբեր ու զինել նրանց, որոնք արդէն ճանապարհվել էին քաղաքի վրա յարձակվելու. բայց ճանապարհին լսելով Համիդի անկումն ու նոր կայսրի գահակալութիւնը՝ փոշմանել ու յետ էին դարձել: Ի՞նչ են նշանակում այս նոր ձեռնարկները, մութ խորհուրդները: Արդեօք նոր դէպքերի նախօրեակումն ենք:

Մտրակ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԻ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆ

Մի քննադատ, որն ուզում է մի գրողի արժանիքները բարեխղճօրէն գնահատել, իրաւունք չունի իր քննադատութեան մէջ արտացոլելու իր անձնական համակրանքը կամ հակակրանքը դէպի այդ գրողը: Դա գլխաւոր պայմաններից մէկն է: Որովհետև առանց դրան՝ գնահատութիւնը դառնում է միապաղաղ գովաբանութիւն կամ միապաղաղ պարսաւանք: Եթէ մինչև այժմ մենք լուրջ կրիտիկա ասված բանը չենք ունեցել, դրա պատճառներից մէկն էլ այն է, որ քննադատողները մոռացել են այդ տարրական սկզբունքը:

Բացի այդ պայմանը, կան և ուրիշ շատ պահանջներ, որ արդի քննադատութիւնը անում է կրիտիկոսից. բայց իմ նպատակը չէ այստեղ ցոյց տալ, թէ ինչպէս պէտք է քննադատութիւններ գրել: Ինձ միայն զարմացրել է մի յօդուած, «Շիրվանզադէն և հայ գրականութիւնը» (ոչ «Հայ գրականութ. և Շիրվանզադէն»...) խորագրով, զետեղված «Հօրիզօնի» № 55-ում և ստորագրված «Սիմ. Համալեան»: Եւ այդ յօդուածի մասին թոյլ եմ տալիս ինձ մի երկու նկատողութիւն անելու:

Համբերութիւն ունեցայ մինչև վերջը կարդալու այս երեք-սիւնանի գրուածքը և երբ վերջացրի՝ բացականչեցի. «Այսպէս է գրվում պատմութիւնը»: Կարծում էի այդ երկար յօդուածի մէջ գտնել Շիրվանզադէի գործի մի լուրջ քննադատութիւնը. կարծում էի, թէ ծրագրված յոբելեանի առիթով՝ ահա դուրս է եկել մէկը, որը ցանկանում է այդ գրողի իսկական գրական պատկերը տալ հայ հասարակութեանը, նրա տեղը որոշել մեր գրականութեան մէջ, նրա գրուածքների խարակտերիստիկան պարզել:

Եւ գտայ միայն մի երկար ներբող Շիրվանզադէին, որը աչքիս առաջ մեծանում էր, բարձրանում, իր անհելի թաթերով ջնջլում էր մինչ—և յետ-Շիրվանզադեան գրականութիւնը: Դառնում էր մի կոլոս, որի նմանը չէ եղել եւրօպական գրականութեան մէջ. և նրա ոտերի տակ սողում էին ողորմելի գրծուծներ՝ և՛ Աբովեան, և՛ Պռօշեան, և՛ Տերենց, և՛ Րաֆֆի, որոնք կառուցին հայ գրականութեան «շէնքի առաջին, փառաւոր, սակայն միապաղաղ յարկը», խլրտում էին իրանց մանր, սահմանափակ «միակողմանի» տաղանդով, «տանջանքի և արիւնի» վիպագրութեան կախարդական շրջանակի մէջ:

Եկաւ Շիրվանզադէն: Իր զօրեղ տաղանդով ստեղծեց իսկական վէպը, որի մէջ ուսումնասիրեց «հայ ինտելիգենցիան, արդիւնաբերական-առևտրական դասը, գործակատարների շրջանը և քաղաքային պրօլետարիատը», «արդիւնաբերական-տնտեսական կեանքը», «հայկական բուրժուազիան», «Բագուի արդիւնաբերական փողային մթնոլորտի ոսկի երիտասարդութիւնը», «ապահարզանի խնդիրը և այլ հարցեր», վերջապէս «բօհէման»:

«Իր քննող հայեացքով և խորը անալիզի ընդունակ հոգով (!) նա թափանցեց բոլոր վերոյիշեալ խաւերը և երեսուն ձիգ տարիների գործունէութեան ընթացքում կրկնակի և երեքնակի (!) հարստացնելով մինչ այդ աղքատիկ եւ միակողմանի նորածիլ հայ գրականութիւնը՝ տուեց մի շարք անմոռաց գրուածքներ տասնեակ վերջնականօրէն գծագրած եւ բնորոշված տիպեր» (ընդգծումները և բացականչութիւնները միրն են): Էլ այդ կոլոսը «եղաւ այն մեծ բանուոր-ճարտարապետը, որ ի կատար ածեց այդ փառահեղ շինութեան կառուցումը և մի շարք մշակների օգնութեամբ, ինչպէս Մանուէլեան, Շանթ, Մուրացան,

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՔ ՀԱՄԲՈՅՐ

Մթին անտառի սաղարթախիտ ծառերն էին իրանց վշտոտ թևերը սփռել մամռապատ գետնի վրա ու երեկոյեան մեղմ զեփիւռն էր խուլ սվսվոցով գալիս անցնում նրանց վրայով՝ օրօրում, անուշ նիրհն էր գիզգիզում: Ջրակում՝ շամբուտների միջին՝ ուր արծաթափայլ լճակն էր ծփում, հոլանի մարմիններով մերկ յաւերժահարսերն էին պարում այնտեղ, շուրջպար բռնած խաղում, թռչկոտում էին: Նրանց քրքիջը, յստակ ու գողտրիկ, վճիտ աղբիւրի կարկաչիւնի պէս, զեփիւռը տանում էր հեռու...

Դարաւոր կաղնու հաստ արմատի վրա մի զոյգ էր նստած: Երկուսն էլ երիտասարդ՝ թէ տղան, թէ աղջիկը: Թէպէտև նրանք դեռ երիտասարդ էին, բայց սէրը արդէն հասունացած էր նրանցում... Եւ միմեանց դէմ նստած, նրանք ուժգին գրկած էին իրար, ու սրբաբորբոք հնչում էր նրանց խօսակցութիւնը... Հետաքրքրասէր մարդկանց յանդուգն հայեացքներից նրանք ապահով ապաստան էին գտել անտառում... Նրանց մանկահաս սրտերը առաջին անգամն էր, որ սիրոյ աստուածուհին շղթայել էր կուռ շղթայով, ու սիրոյ առաջին հրապոյրներն էին նրանց գիզգըզում:

Լռութիւնն էր, որ թագաւորել էր ընդհանուր անտառի վրա, և չէր լսվում ոչ մի ձայն՝ բացի սոխակի դայլայլիկից, որ լըսվեց անտեսանելի հեռուից, որպէս մի երկնային հնչիւն... և դարձեալ տիրեց խորին լռութիւնը...

Յանկարծ մի հնչիւն, որ լսվեց նրանց մօտից, մեղմ ու գեղեցիկ, խելագար պտոյտներով սլացաւ օդի մէջ, մի քանի ուժգին զալարումներից յետոյ կախվեց... մնաց, քարացաւ այնտեղ...

Առաջին համբոյրն էր այդ: Կուսական անդրանիկ սիրոյ վեհ ու գեղեցիկ համբոյր... յստակ՝ որպէս առաւօտեան ցօղ՝ ու բիւրեղացման մաքուր՝ զեփիւռի նման...

Ու լուսինը ծառերի միջից գաղտագողի՝ նայում էր նրանց... ու ժպտում:

* * *

Անցան տարիներ...

Կեանքի գոռ ալիքները նրանց ձգել էին յորձանքների գիրկը ու քշում, տանում էին հեռուն, անյայտ, անորոշ հօրիզօններ... Կեանքի ծանր բեռան տակ ընկած՝ վիշտ ու հեծեծանքն էին նրանց անբաժան ընկերները, և թախիծն ու երկիւղն էին նրանց ամբողջովին գրկել...

Ու կատաղի ալիքները քշում էին նրանց, ուր նրանք անհաւասար պայքար էին մղում ըմբոստ ալիքների դէմ... վեհօրէն մարտնչում էին միմեանց համար:

Ահա մի ալիք, որ ուժգնութեամբ հարուածեց նրանց, դէպի խորխորատ անդունդը քշեց նրանց, ուր միայն յաւիտենական խաւարն էր թագաւորում և ղեկերն ու ճիւաղները երախները բացած՝ դիւական քրքիջով նրանց կլանելուն սպասում...

Եւ յուսահատ, ույժերը վերջին անգամ լարելով, դուրս լողացին յաղթանակով՝ կեանքի ահարկու ալիքների միջից...

Գետափին նստած, լի յաղթանակող գիտակցութեամբ, նրանք գրկեցին միմեանց... ու հզօր մի հառաչ, որ դուրս պոռթկաց նրանց ուժաթափ կրծքերից, նրանց շրթունքները միացրեց և բուռն մի համբոյր, շքեղ իր վայելչութեամբ, սահեց նրանց շրթունքների վրայով...

Կեանքի ալիքները գրկեցին այն հառաչախառն համբոյրը ու, միաձուլելով կոհակներին, տարան դէպի խաւար անդունդը...

Երկրորդ համբոյրն էր դա... անողոք կեանքի դէմ մղած պայքարի երջանիկ ու շքեղ համբոյրը...

Ու կեանքի ալիքներն էին լուռ հսկում նրանց...

* * *

Ջարդուրանքն ու սարսափն էր թառել երկրի վրա ու անողոք մահը իր մագիլները սրած՝ ազատ սաւառնում ամենուրեք: Սև էր պատել աշխարհին: Ու այդ խաւարի մէջ՝ կմախք մարմիններով հրէշներն էին դիւական թուրերով տարվում մարդկանց վրա ու հնձում կեանքեր, անորկոր Մօլոխի աղաղակին յագուրդ տալու:

Քաղաքի աղքատիկ արուարձանի անշուք բնակարաններից մէկի ներքնատանը, գզգզված ու հնամաշ խսիրի վրա մի հիւանդ կին էր պառկած: Նիհար, դալկահար, մթագնած աչքերը առաստաղին յառած՝ ջղաձգումների մէջ ձեռքերը տարածում, պայքարում էր մահի զարհուրելի ճիրաններից փրկվելու...

Ու յանկարծ մի ուժգին ճիչ, որ դուրս թռաւ նրա կրծքից՝ հառաչանքով պարուրված, տարածվեց օդի մէջ, սփռվեց ու մեղմիւ մարվեց...

Ու կնքեց նա իր մահկանացուն...

Անկողնու մօտ չոքած, ալեխառն գլուխը անկողնուն խոնարհած ծերուկը, ճիչը լսելուն պէս, գլուխը դանդաղ բարձրացրեց, կորացած մէջքով առաջ յենվեց ու նայեց դիակի սպիտակ բիբերին... Հանդարտ կերպով խոնարհվեց դիակի վրա և դողդոջուն շրթունքները հպեց սառը աչքերին, ու մեղմիւ համբուրեց... Արցունքի երկու խոշոր կաթիլներ սահեցին նրա խորշոմած այտերի վրայով... ու ուշաթափ ընկաւ դիակի վրա:

Անոյժ, որպէս վաղուց մահվան դատապարտված համբոյրի թոյլ ձայնը երկար չը հնչվեց... Նա շուտով լուծվեց օդի մէջ, հանգաւ ընդմիշտ:

Մահվան համբոյրն էր այդ: Հրաժեշտի վերջին համբոյրը:

Եւ մահվան հրեշտակը թևերը տարածած նրանց դիակների վրա... ինքնաբաւական քրքջում էր դիւական ծիծաղով...

Կ. Թաղանեան

ՎՐԻԺԱՌՈՒ

(Հատուած)

(Ն. Ս. Լեվինա-Սիասեվա)

Գիշեր է... Մութ, ցուրտ, անխռով գիշեր: Ես հանգիստ եմ: Պարանը կախված է պատուհանի փակիչից. վերահսկիչը գնաց... Ինձ թւում է, որ ես հանգիստ եմ: Միայն ցուրտ է և կարծես այդ ցուրտը ներսից է: Նոյնիսկ ցուրտ էլ չէ, այլ իմ ներսը կարծես դատարկ է: Իմ մտքերը հեռացան և պատկերները, այնպէս զարհուրելի և սիրելի, էլ չեն հետևում ինձ... Ետևից մնաց մեծ, աղմկալի և երջանիկ կեանքը, հեռաւոր և օտար, որպէս վաղեմի չքնաղ անուրջ: Յետոյ անմարդկային տանջանքի այս երկար օրերը: Նրանք էլ անցան և աղօտացան: Բոլորը ունայնութիւն է ունայնութեանց: Ինձ մօտ գալիս է մահը հանդիսաւոր և խաղաղ: Նա մոռացումն և նիրւանն է շնորհում ինձ: Ամեն ինչ նրա համար է. գիշերային անշարժ խաւարը, քարեայ այս մեծ տուփակի բոլոր անկիւններում եղած լռութիւնը, լռութիւնը իմ մէջ, ամբողջ աշխարհում: Ցուրտ է: Ինձ թւում է մութը պատուհանում տեսնում եմ, ցուրտ, յաւիտենական գիշերը, ուր գնում եմ ես:

Ցուրտ է: Բայց ո՛չ, ո՛չ—սարսափելի չէ: Ինձ թւում է, որ ես կանգնած դատարկ և անխօս տաճարում սպասում եմ: Գալիս է նա լուռ, վսեմ, հպարտ և գեղեցիկ: Նա ամեն ինչ ծածկում է իր ծանր և ցուրտ խաւարով. տառապանքը, ոչ մարդկային տանջանքները, տենչանքը և պայծառ, ուրախ, գեղահաս ցնորքները: Նա կը վերցնի այսօր և իմ երիտասարդութիւնը... Երիտասարդութիւնը... այս... և յոյսերը... Թող բոլորը նորից կորչեն: Թող գնան իմ մտածումները այն ցուրտ դատարկութեան մէջ: Ես չեմ կամենում մտածել երիտասարդութեան մասին: Ես չեմ կամենում, որ ինձ կրկին յուզեն իմ անցած օրերը, երջանկութեան օրերը, որպէսզի նորից յարութիւն առնի իմ առաջ իմ մայրը, փառաւոր կեանքը... Ինչպէս եռում էր նա...

Որքան ույժ էի զգում, և ո՛րպէս երջանիկ կարող էի լինել: Անծանօթ և գեղեցիկ աշխարհը բացվեց իմ առաջ: Այնտեղ, առաջից, հրապուրող և պայծառ ապագայում, ես պէտք է կռւէի, կռւէի հպարտ և համարձակ այնպէս, որ կուրծքս զգար հարուածները և իւրաքանչիւր հարուածի հետ ես առաջ ու առաջ գնայի: Եւ, որպէս հէքիաթում, իմ առաջից հնչվէր սքանչելի զանգը և որպէս արքայորդի, ես անցնէի խիտ անտառով: Գիշերը սահում է: Իսկ զանգը աղջեւում հնչվում է անտառի լռութեան մէջ: Եւ ես գնում եմ, գնում եմ անծանօթ, հալածված շաւղով, գնում եմ այնտեղ, ուր նա այնպէս խորհրդաւոր կանչում է ինձ, իր կոչի ձայնով... Հէքիաթ, պառանցանք... Պարանը կախված է պատուհանից: Սահում է գիշերը, յաւիտենական գիշերը: Եւ երբէք չէ հնչելու իմ զանգը, և ես չը պէտք է, որպէս երիտասարդ արքայորդի, միշտ, միշտ առաջ գնամ և իմ ուժերը յանձնեմ հզօր և ուրախալի կռւին: Ես գնում եմ այնտեղ... այն մթութեան մէջ... Ես հեռանում եմ կռւից, դեռ անծանօթ և հրապուրող կեանքից, և հեռանալով անիծում եմ բոլոր կեղեքողներին և ատելիներին: Թող իմ տառապանքները, տանջանքները յետևեն ձեզ դարէ-ցդար: Թող դաժան վրիժառուն դուրս գայ մեր ոչնչացած ոսկորներից, և կեանքը, պայծառ, ուրախ, սիրելի կեանքը յաղթական, շրջի աշխարհի վրա...

Արշալոյս Տէր-Յովհաննէանց

Փափազեան, Լէօ, Ատրպետ և այլք,—դարձրեց մեր ռուսահայ գրականութիւնը խակական գրականութիւն»։ (Ընդգծումներն մերն են)։

Այսպէս՝ յիշված գրողները դառան իմ աչքին ողորմելի բանւորներ,—Մանուէլեանը՝ քարտաշ, Մուրացանը՝ չամուռ շաղախող, Փափազեանը՝ նաև կրող վերին յարկը, Ատրպետը՝ ակուր նետող։ Եւ աչքերս որոնեցին մնացածներին։ Չը կային։ Աչքիս ընկաւ միայն Ահարոնեանը, որին մեծ ճարտարապետը երևի դուրս էր արել, որովհետև անընդունակ էր նոյն իսկ հասարակ բանւորի գործ անելու։ Իսկ ինքը անհուելի բարձրութեան վրա ընդունում էր մշակների բերած նիւթերը և մի հրաշալի պանտէօն կառուցանում, որը պէտք է պարփակէր նրա փառքը։ Վերջապէս...

Անտարակոյս՝ յօդուածագիրը լաւ նպատակով է գրել այդ ներբողը։ Գուցէ ղեկավարվել է՝ այն սկզբունքով, թէ յօբելեանի մասին պէտք է լաւը ասել կամ ոչինչ չասել (ինչպէս մի հանգուցեալի մասին)։ Բայց հարց է, թէ այդպիսի չափազանցումներով նա չէ մեղանչում մի ուրիշ աւելի վսեմ և աւելի սուրբ սկզբունքի դէմ, այն է թէ «քննադատութիւնը պիտի անաչառ լինի»։ Հարց է, թէ արդեօք ինտելիգենտ ընթերցողի երեսին խաղացող ծաղրական ժպիտը պիտի նպաստէ յօբելեանի աջողութեանը թէ ընդհակառակը։ Չը պէտք է մոռանալ նոյնպէս և այն, որ հասարակ ժողովուրդը ամեն մի տպված տառ հալած իւղի տեղ է ընդունում, ուրեմն նրա հետ պիտի ճշմարիտը խօսել։

Գուցէ մենք ուշադրութիւն չը դարձնէինք յօբելեանական մի բարեկամի չափազանցութիւնների վրա։ Բայց տեսնում ենք, որ դիտաւորեալ նսեմացած է մեր միւս հեղինակների արժէքը և արհամարհված է նրանց խաղացած դերը մեր խղճուկ գրականութեան մէջ, այն նպատակով միայն՝ որ բարձրացվի Շիրվանզադէի արժէքը... Այդ արդէն վատ է։ Այդ արդէն վրդովեցուցի՛չ է և վիրաւորական մի գրականութեան համար։ Ամեն հեղինակ իր որոշ տեղն ունի բռնած։ Բարեխիղճ և հասկացող քննադատը պարտաւոր է ճանաչել իւրաքանչիւրի տեղը։

Յիշված յօդուածի մէջ շատ սխալ վերաբերմունք է նկատվում դէպի մեր գրական գործիչները։ Դա էլ արդէն լաւ չէ։ Գուցէ Ս. Համալեանը կը կամենայ փաստօրէն խօսել։ Այդպիսի համարձակ կրիտիկոս, ինչպիսին պարոնն է, պէտք է փաստերի ահագին պաշար ունենայ։

Թող ուրեմն փաստօրէն խօսի, թէ չէ՝ նրա յօդուածը, մի յափշտակվածի կամ մի գիմնազիստի գրուածքի տպաւորութիւն է անում։ Ուրեմն և կարող է հակառակ արդիւնք տալ։

Մէկը

Ծանօթ. Խմբ.—Տպագրելով վերոգրեալ այս յօդուածը, մենք պէտք է կցենք, որ մի առանձին ուշադրութիւն դարձնել Ս. Համալեանների շողոքորթական գովասանութիւնների վրա՝ չարժէ հէնց այն պատճառով, որ գրողները Ս. Համալեաններն են։ Եթէ հարցնէք հայ հասարակութեանը, թէ ո՞վ է Ս. Համալեանը՝ 99%-ը կասէ՝ «չենք ճանաչում, չը գիտենք»։ Բայց հէնց և այդպիսի անյայտ, անծանօթ մարդիկ են վեր կենում և առանձին պաֆօսով խօսում։ Պահանջել այդպիսի մարդկանցից քննադատական վերաբերմունք, քննադատական անալիզ՝ միամտութիւն կը լինի։ Առ հասարակ չափազանցութիւնը մեր մէջ թէ գովասանքի և թէ պարսաւանքի վերաբերմամբ չափ ու սահման չունի։ Ահա ձեզ և յօբելեանական յանձնաժողովը, որ չէ քաշվում Շիրվանզադէի յօբելեանը ուղղակի «համազգային տօն» համարել։

Համեստութիւն չը կայ մեր վարք ու բարքի մէջ։ Եւ չը պէտք է զարմանալ, եթէ վաղը մի ուրիշ Ս. Համալեան ևս վեր կենայ և նոյն «Հօրիզոնի» մէջ ասէ, թէ Շիրվանզադէն Շէքսպիրից աւելի մեծ հանճար է։ Ո՞վ է բռնում նրա ձեռքը։ Չենք զարմանայ նոյնպէս, եթէ հէնց պ. Լէօն, որ Շիրվանզադէի մասին շատ էլ նպաստաւոր կարծիք չէ յայտնել իր «Ռուսահայ գրականութիւնը» աշխատութեան մէջ 1904 թ., գրելով թէ «հոգեբանական բարդ երևոյթներ, խոշոր տիպեր չէ կարողանում նա (Շիրվանզադէն) մշակել և նրա գրուածքները մի խոր հետք չեն թողել մեր գրականութեան մէջ»—վաղը այդ նոյն Լէօն վեր կենայ և ասէ, թէ «ես մեղանչել եմ ճշմարտութեան և վաւերագրերի դէմ. Շիրվանզադէն ուղղակի հանճար է»։ Ս. Համալեանները չեն, որ ընդունակ լինեն լուրջ քննադատութեան։ Ինչու Ս. Համալեանը Շիրվանզադէին հանճար չը հրատարակէ, վարպետ հայ գրականութեան մէջ, իսկ միւս բոլոր գրողներին՝ աշակերտ, քանի որ «Հօրիզոնը» տպում է։ Un sot trouve toujours un autre sot qui l'admire.

ԱՆՑՈՐԴԻ ԴԻՏՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻՑ

IV

Զօրս օր Երևանում

Երրորդ օրն է այստեղ եմ։

Անշուշտ, հասարակական հետաքրքրութիւն է ներկայացնում տեղիս հայ դպրոցների վիճակը։

Կուզենայի ուշադրութեան առարկայ դարձնել նրանց, աւելի սրտացաւ ու բարեհաճական վերաբերմունք հրաւիրելու նպատակով։

Դժբաղդաբար ոչինչ չեմ կարող ասել։ Չեմ կարող, որովհետև անձնական դիտողութիւններ չունեմ։

Իսկ ուրուագծել մի այնպիսի պատկառելի հաստատութեան պատկերը, ինչպիսին է կրթականը, դպրոցը, ընդգծել նրա մխիթարական ու անմխիթարական կողմերը՝ խախուտ հողի վրա կանգնած և ելակէտ ընդունելով հողմերի առաջ ամեն բուքէ ճկվող, այս ու այն կողմ տարուբերվող կամ ուժեղների քմահաճոյքի համաձայն գունաւորվող մի կարծիք, թէկուզ կոչվի նա հասարակական, որքան գնահատելի է և որքան անաչառ կը լինի։

Ուրեմն կը թողնեմ հասարակական կարծիքը։

Մանաւանդ որ նրա խոշորագոյն մասը արդիւնք է կամ թիւրիմացութիւնների կամ անձնական հաշիւների։

Ցաւալի է դա, անշուշտ։ Բայց իրողութիւն է։

Աւելի ևս ցաւալի պէտք է համարել մի այլ իրողութիւն, որ տխուր խորհրդածութիւններ է առաջ բերում միայն։

Այդ իրողութիւնը հասարակական անտարբերութիւնն է դէպի իր կրթական-կուլտուրական հաստատութիւնները։

Այդպէս է եղել, արդեօք, առաջներում։

Երբէք։

Այսօր ինչ որ ունենք հրապարակի վրա, պարտական ենք 90-ական թւականներից առաջ գործող հայ ինտելիգենտ ույժերին։

Քաղաքներում ու գիւղերում իրանց գոյութիւնը քարշ տուող այդ բոլոր կրթական-կուլտուրական հաստատութիւնները նրանց թողած ժառանգութիւններն են։

Ի՞նչ են տուել նորագոյնները։

Ո՛չինչ։

Հին գործողների գաղափարական անձնուրաց գործունէութեան շաւղից շեղված ու եսական գծուծ նիւթապաշտութեան հողի վրա յենված կը տան նրանք, արդեօք, որևէ արդիւնք հայ ժողովրդին։

Կասկածելի է։

Թողնենք ակնկալութիւնները մի կողմ։

Նախորդների թողածները ողբերգական դրութեան մէջ են այսօր։

Չէ՞ որ անցեալում նրանք ունեցել են աւելի բարւոք վիճակ, ապրել ու մնում են կանգուն մինչև մեր օրերը։

Եթէ չը լինէր մասսայի մէջ տիրող ընդհանուր ոգևորութիւնը, եթէ չը լինէր այն ժամանակվայ հայ ինտելիգենցիայի, առանձնապէս հայ ուսուցչի գաղափարական անձնուրացութիւնը, նրանք չէին էլ ունենայ իրանց նախանձելի շրջանը, չէին մնայ կանգուն։

Ընդհանուր ոգևորութիւն՝ ժողովրդի խաւերի մէջ չը կայ այլևս։

Ինտելիգենցիան հեռացել է հանրօգուտ ժողովրդական գաղափարական գործունէութիւնից, պառակտվել ու խորթացել։

Իսկ հայ ուսուցիչը տարվել է կաստայական նեղ խնդիրներով։

Ցոլուն աշխատանք, լուրջ համերաշխ գործակցութիւն չէ նկատվում ոչ մի տեղ։

Դրա փոխարէն՝ լսվում են պահանջներ ամեն կողմից, բայց ոչ ոք չէ ուզում մասը մասին խփել. ոչ թէ զոհողութիւններ անել, այլ նոյնիսկ իր անհատական պարտականութիւնը կատարել։

Լսվում են արհամարհական ժեստեր անցեալ գործողների հասցէին, քննադատութիւններ, որոնք հակասում են տարրական լօգիկային անգամ։

Այդպիսի մթնոլորտ է տիրում այսօր հայ իրականութեան մէջ։

Երևանը, իմ ստացած տպաւորութեամբ, դրա տիպիք ներկայացուցիչն է ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս։

Նոյն անտարբերութիւնը՝ դէպի իր հասարակական հաստատութիւնները։

Նոյն անշարժութիւնը առօրեայ կեանքում, յարաբերութիւնների ու գործողութիւնների մէջ։

Նոյն անտարբեր վերաբերմունքը ընտանեկան կենցաղի, նիստ ու կացի, մաքրութեան, դաստիարակութեան խնդիրներում։

Վերցնենք կրթական գործը։

Ունի տղայոց ու օրիորդաց ծխական դպրոցներ։ Բոլորն էլ շարունակում են իրանց վսեմ գործը։

Ոչ մի հետաքրքրութիւն դէպի այդ հաստատութիւնները։

Կայ թեմական դպրոց։

Ոչ մի խօսք նրա մասին. ոչ լաւ և ոչ էլ վատ։

Ուրիշ տարիներ այդ դպրոցը իր ուսուցչական խմբով տաք վէճերի առարկայ էր։

Յանուն նրա շահերի, յանուն գաղափարական ու մանկավարժական սկզբունքների և յանուն որպէս թէ մեծ ճշմարտութիւնների՝ լրագրական ահագին սիւնակներ էին գրաւում, հասարակական խաւերի մէջ մրտաքեր պղտորում։

Այժմ ոչինչ չէ լսվում։

Չեն խօսում նրա մասին այն պատճառով, երևի, որ դպրոցական կեանքը ընթանում է խաղաղ՝ ուսուցչական խմբի համերաշխ գործակցութեամբ։

Առանց խրախոյսի, առանց աջակցութեան։

Բայց և առանց խոչընդոտների, որ մեր դպրոցական կեանքի գլխաւոր պալարն է։

Թէ ինչ արդիւնք կը տայ այդ տեսակ համերաշխ գործակցութիւնը, կերևայ ուսումնական տարւայ վերջում միայն։

Առ այժմ խաղաղութիւնն ու համերաշխութիւնն էլ մեծ բան է։

Մեծ բան է, որ ինտրիգներից ազատ են դպրոցները, անձնական հաշիւներից ու դաւերից հեռու՝ ուսուցիչները։

Դա ի հարկէ խրախոյս չէ։

Գոնէ մխիթարութիւն է, որ առանց աբիմ պղտորելու, առանց հոգեկան վրդովմունքի կարող են աշխատել։

Մի բան, որին կարօտ են հայ ուսուցիչներից շատ-շատերը։

Աշխատակից

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Հոգևոր անտէրութեան հետևանքը

Գօրի, 17 մարտի

Ահա երեք տարի է, որ յաջորդ չունենք, ուրեմն չունենք և հոգևոր կառավարութիւն. ամբողջ Գօրու վիճակը մնացել է անտէր ու անտիրական։ Գօրու քահանաներն էլ սանձարձակ մնալով և անտէրութիւնից օգտվելով իրար միս են ուտում. ամեն մէկը ինչպէս ուզում է՝ այնպէս է վարվում ժողովրդի հետ, որովհետև իշխանաւոր չը կայ, հոգևոր կառավարութիւն չը կայ. և այս ամենի մասին այս երեք տարում տասնեակ գանգատներ են գնացել վիճակային կօնսիստորիա և ամենքն էլ մնացել են անհետևանք. ժողովրդի գանգատները մնացել են «ձայն բարբառոյ յանապատի», իսկ երբ դանակը ոսկորին հասաւ, արդէն իրանք քահանաներն են դուրս գալիս իրար դէմ և լրագրի միջոցով յայտնում իրանց քահանաների անվայել վարմունքները, ինչպէս այդ արեց Վարշամեանց քահանան լոյս աշխարհ դուրս բերելով «Մշակի» № 55-ի մէջ իր ընկեր տէր-Մկրտչի զզուելի վարմունքը։ Հիմա էլ կը լսեն վիճակային կօնսիստորիան և ժամանակաւոր թեմական կառավարիչը։ Կարծում ենք որ՝ ոչ, որովհետև արդէն ծածկել չէ կարելի այն, ինչ որ լրագրութեան մէջ գրվեց. և Գօրու հայ հասարակութիւնը դարձնելով հոգևոր իշխանութեան ուշադրութիւնը այս ամենի վրա՝ սպասում է անհամբեր նրա անաչառ քննութեանը և պատասխանին։

Մեսրովբ Մարութեան

ՀԱՅՐԱՊԵՏ ՔԱԼԱՆԹԱՐԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բագու, 17 մարտի

Այսօր Բագւում տեղի ունեցաւ հանգուցեալ Հայրապետ Քալանթարի հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւնը և թաղումը։

Պատկառելի ծերունազարդ մանկավարժի մահվան առիթով Բագուի հայ արական և իգական դպրոցների հոգաբարձութիւնը իր արտակարգ նիստում, նախագահութեամբ Տ. Բէկզադեանի, որոշում կայացրեց՝ պահել հանգուցեալի անունով երկու որդեգիր՝ մէկը տղաների, միւսը օրիորդների ուսումնարանում, յայտնել հանգուցեալի որդիներին հոգաբարձութեան կողմից ցաւակցութիւն, կատարել յատուկ հոգեհանգիստ հանգուցեալի բնակարանում և ներկայ լինել ամբողջ կազմով՝ նաև աւագ ուսուցիչները՝ հոգեհանգստին և յուղարկաւորութեան։

Բագուի Հ. Մարդասիրական Ընկերութիւնը, որի հրաւէրով Հայրապետ Քալանթարը փոխադրել էր 1870 թւականին իր մանկավարժական գործունէութիւնը Ագուլիսից Բագու, իր խորհրդի նիստում, նախագահութեամբ Հ. Տէր-Միքայէլեանի, որոշեց կատարել նոյնպէս յատուկ հոգեհանգիստ հանգուցեալի բնակարանում և արտայայտել յարգանքի զգացմունք դէպի հանգուցեալի յիշատակը։

Բագուի Հ. Կուլտուր. Միութիւնը, յանձին նախագահ Կ. Խատիսեանի և գլխաւոր խորհրդի անդամների, ներկայ լինելով հոգեհանգստին ու յուղարկաւորութեանը և նոյն Միութեան հայ աղջկանց արհեստագիտական դպրոցը՝ յանձին իր խնամակալուհի տիկին Սօֆիա Ադամեանի՝ յայտնեցին հանգուցեալի որդիներին իրանց խորին ցաւակցութիւնը։

Հայ դպրոցների մանկավարժական ժողովը իր նիստում, որ տեղի ունեցաւ երէկ երեկոյեան, յարգեց հանգուցեալ անդրանիկ հայ ուսուցչի յիշատակը ոտքի կանգնելով և որոշեց ընտրել վեց հոգի մանկավարժական կազմից, որոնցից երեքը տղայոց Մեսրոպեան և երեքը աղջկանց Հռիփսիմեան դպրոցներից, ներկայ լինելու իբրև պատգամաւորներ հանգուցեալի յուղարկաւորութեանը, նաև տանել եկեղեցի բարձր դասարանների օրիորդներին և տղաներին։

Հասարակութեան բազմաթիւ ներկայացուցիչներ, հանգուցեալի հասակաւոր աշակերտները և աշակերտուհիները եկել էին մատուցանելու իրանց յարգանքը նահապետ-ուսուցչին։

Հայր Գ. Ղուկասեանը եկեղեցում արտասանեց մի ճառ, որի մէջ բնորոշ գծերով յիշեցրեց հանգուցեալի անձնաւորութիւնը և նրա մատուցած ծառայութիւնը հայ կրթական գործին։ Նա ասաց, որ Հայրապետ Քալանթարը սկսել է իր մանկավարժական գործունէութիւնը այն ժամանակ, երբ Անդրկովկասում բոլորովին ամայի և խոպան էր հողը կրթութեան համար, երբ առաջին փորձեր անողից պահանջվում էին մեծ նախաձեռնող ոգի և տոկունութիւն։ Հայրապետ Քալանթարին աջողվեց բանալ առաջին կանոնաւոր տղայոց դպրոցներից մէկը, և նրան էր վիճակված իրագործել առաջին հայ օրիորդական դպրոցի հիմնարկութիւնը 1862 թւին Ագուլիսում։

Հանգուցեալի ամենամեծ [illegible] մէկն էր նրա ներքին հաւասար և բարոյական անխարդախ սահմանականութիւնը, որով նա ազդում էր աշակերտների վրա։ Հայրապետ Քալանթարը իր ամուսնու հետ միասին գրաւեցին ջերմ կերպով իրանց աշակերտ-աշակերտուհիներին, և նրանց ծնողներին ու շրջապատողներին և ստացան ընդհանուրի կողմից «հայրիկ» և «մայրիկ» անունները։ Նրա արած գործը տուել է մի շարք կրթված սերունդներ և անմահացրել իրան։

Թաղումը տեղի ունեցաւ հայկական գերեզմանատանը՝ եկեղեցական պարսպապատի մէջ։ Հայրապետ Քալանթարը թաղվեց իր ամուսնու և իր մանկավարժական գործունէութեան աջակից Նունէ Քալանթարի կողքին։

Հանգուցեալի մահվան առիթով ստացվել են բազմաթիւ հեռագիրներ։ Նրանցից յիշատակենք հետևեալները։ Վերին-Ագուլիսից ստացված հեռագրի մէջ ասված է. «Արտայայտում ենք մեր խորին ցաւակցութիւնը Հայրապետ Քալանթարի մահվան առիթով, իբրև մեր հասարակութեան մէջ առաջին կանոնաւոր դպրոց հիմնարկողի»։ «Մշակի» խմբագրութեան հեռագիրը. «Մշակի» խմբագրութիւնը իր աշխատակիցներով յայտնում է ձեզ անկեղծ ցաւակցութիւն արժանաւոր հօրդ, նահապետ-ուսուցչի մահվան առիթով»։ «Աղբիւր-Տարազի» հեռագիրը. «Հայրենի գիտակից կեանքը, պայծառ յիշատակը թող լինի ձեզ մխիթարութիւն»։

Կրթութեան գաղափարին ծառայած նահապետ-մանկավարժի գործունէութեան պատկերը մի գեղեցիկ էջ է մեր կուլտուրական առաջադիմութեան դեռ ևս ոչ ստուար մատեանի մէջ։

Օրը մեղմ և գարնանային տաք եղանակով մի օր էր։

Միքայէլ

«Баку» թերթը, իր մարտի 18-ի համարում, զետեղել է մի յօդուած՝ նուիրված Հայրապետ Քալանթարի գործունէութեան և յուղարկաւորութեան։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Ճանապարհների հաղորդակցութեան մինիստրութիւնը Կախէտի երկաթուղու նախնական աշխատանքների վրա հսկելու համար նշանակել է ինժեներ Ռախմանինին, որ Կովկաս կը գայ այս ամսի վերջերին։

◆ Թիֆլիսից «Р. Сл.»-ին հեռագրում են, որ Գանձակում զինուորա-նահանգական դատարանը վեց թուրքի կախաղանի դատապարտեց աւազակութեան և ոստիկանութեանը դիմադրելուն համար։

◆ Թիֆլիսում անցեալ օրը կալանաւորվեց ժուռնալիստ Տերէշչենկոն (Միխայլով), որի գործը քննվելու է Քութայիսում այս ապրիլի սկզբներին։

◆ «Հօրիզոնի» թղթակիցը գրում է, որ «Դաշնակցութեան» գործով մեղադրվող Օդեսսայի համալսարանի իրաւաբանական ֆակուլտէտի ուսանող Ց. Մէջնիկեանը արձակվել է Նովոչերկասկի բանտից 5,000 ր. գրաւականով՝ և նրա գործը դադարեցված է մեղադրվողի հիւանդութեան պատճառով։

◆ Մարտի 18-ին, առաւօտեան, արագ գնացքով Պետերբուրգ մեկնեց Լօզինա-Լօզինսկին։ Կայարանում նահանգապետին ճանապարհ դրին պաշտօնական անձինք։

◆ Թիֆլիսում երէկվայ ստացած հեռագրական տեղեկութիւնները ցոյց են տալիս, որ Ա. Մանթաշեանի առողջական դրութիւնը բարւոքվում է և բժիշկները յոյս են տալիս կազդուրման։

◆ Թիֆլիսի քաղաքային սանիտարական-բժշկական մարմինը քաղաքի պատերին կպցրել է պարտադիր կանոններ ժանտախտից ազատ մնալու համար։ Պարտադիր կանոնները տպված են ռուսերէն, հայերէն և վրացերէն։

◆ Մի խումբ արտասահմանեան դրամատէրեր աշխատում են կապալով իրանց ձեռքը ձգել Ռազմավիրական ճանապարհը՝ բարեկարգելու և շահագործելու դիտաւորութեամբ։ Նրանց ձեռնարկած կատարելագործութիւնը արժենալու է 8 միլիոն ռուբլի։

◆ Թիֆլիսում կազմակերպվել է նոր ընկերութիւն՝ պարտէզների և բանջարանոցների մթերքների էժան վաճառման համար։

◆ Այսօր Պետերբուրգից սպասվում են քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան և բժշկական սանիտարական տեսուչ Կար. Ստեփանեան։

◆ Տրուցցիի ցիրկը արդէն մեկնեց Թիֆլիսից։

◆ Վէրայի զառիվայրի կատաստրոֆայի գործի քննութեան վախճանը սպասվում է այսօր երեկոյեան։

◆ Այսօրվանից կը վերսկսվեն թատրոնական և այլ ներկայացումները, որոնք մեծ պասի չորրորդ շաբաթի առիթով դադարած էին։

◆ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլատրել է Մանթաշեան առևտրական դպրոցի վարչութեանը՝ կազմակերպել ուրբաթ, մարտի 25-ին, Թիֆլիսի ժողովարանի դահլիճում, կօնցերտ յօգուտ յիշեալ դպրոցի չքաւոր աշակերտների։

◆ Մարտի 16-ին Թիֆլիսում ձերբակալվեց «Սախ. Գազէտի» թերթի խմբագիր Սօնգուլաշվիլին, որ դատապարտվել է մի տարով բանտարկութեան։ («Л. К.»)

◆ Վերադարձաւ Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նախագահ Լազօդան։

◆ Այսօր հասարակական կլուբում տ. Ժուլկով-Տարխնեան կը կարդայ ռեֆերատ «Ժ. Ռօզէնբախի կեանքը և ստեղծագործութիւնը», որից յետոյ Սաամսովան կը կարդայ Ռօզէնբախի գրուածքներից։ Վերջում կը կայանայ կլուբի անդամների ընդհանուր ժողովը՝ նոր անդամների ընտրութեան և մի քանի ներքնական հարցերի համար։

◆ Բագուից հաղորդում են, որ մարտի 18-ի առաւօտեան եղանակը սաստիկ ցրտեց և սկսեց տեղալ ձիւն, որը սակայն շուտով հալվեց։

◆ Բագւում Լէվ Զեմնին քաղաքագլխից խնդրել է թոյլտալ հրատարակել մի երկշաբաթաթերթ ռուսերէն՝ «Русско-Персидскій Торгово-Промышленный Журналъ» անունով։

◆ Գօրու գաւառի մի քանի տեղերում երևացել են դաշտամկներ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԱԲԷԼԵԱՆ-ԱՐՄԷՆԵԱՆ ԽՄԲԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄՆԵՐԸ

Բագու, 9 մարտի

Մեր պատմական պիէսաների մէջ, որոնք այնքան հարուստ են նացիօնալիստական տենդէնցիաներով և որոնց մէջ գերակշռող դեր են կատարում պատերազմներն ու հաբայ-հրոցը, Գէորգեանի նոր «Փառանձեմ» պիէսան մի բացառութիւն է կազմում։ Նրա մէջ չը կան ոչ պատերազմներ, ոչ ջարդել, փշրել և դրա փոխարէն գերակշռող դեր է կատարում սիրոյ կուլտը։ Ճիշդ է, պիէսան պակասաւոր կողմեր շատ ունի, շատ տեղերում մեղանչում է պատմական ճշմարտութիւնների դէմ, բաւականին թոյլ գրուածք է, բայց և այնպէս հէնց միայն այն տեսակէտից, որ առաջին պատմական պիէսան է, որ գրված է բոլորովին նոր ոգով, որոշ հետաքրքրութիւն կարող է զարթեցնել և որոշ ժամանակ տեղ գրաւել մեր ռեպերտուարի մէջ։

Աբէլեան-Արմէնեան խմբի ռեպերտուարի մէջ էլ տեղ է գրաւել այդ պիէսան և մեզ մօտ գոնէ շատ լաւ մուտք տուեց։

Խաղի կողմից էլ պիէսան անցաւ աւելի քան աջող, և այդ հասկանալի է, որովհետև նրա մէջ չը կան հոգեբանական բարդ տեսարաններ, որոնք սաւթ տայրն դերասանին մտածելու, լուրջ կերպով անալիզի ենթարկելու իր դերը, չը կան բարդ ու դժուար դերեր, բացառութեամբ մասամբ Փառանձեմի և Արշակի դերերից, որոնցից մէկը կատարում էր տ. Դուրեան-Արմէնեան, միւսը պ. Աբէլեան. և ինչ խօսք, որ երկուսն էլ իրանց յատուկ շնորհքով չափազանց աջող տարան այդ դերերը։ Միակ պակասութիւնը, որ կարելի էր նկատել, այդ այն է, որ Արշակը՝ հայոց թագաւորը միանգամայն արքայավայել չէր հագնված, իսկ Փառանձեմը բեմ էր դուրս եկել չափից դուրս բաց կրծքով, որը մեր կարծիքով իրան թոյլ չէր տայ անելու հայ կինը և այն էլ՝ հին դարերում։

Բաւականին աջող էին իրանց դերերում պ. Արմէնեան (հայր մարդպետ) և պ. Միրզոյեան (Վասակ սպարապետ)։ Լաւ էր նաև պ. Շահխաթունի՝ Դրաստամատի դերում. միայն մեզ դուր չեկաւ նրա գրիմը. և առհասարակ պէտք է նկատել, որ պարոնը համարեա թէ միշտ և ամեն դերերում միևնոյն գրիմով է բեմ դուրս գալիս, և նրա խաղացած դերերը այդ տեսակէտից չէ կարելի զանազանել միմեանցից։

Վատ չէին իրանց դերերում պ. Ղազարեան (իշխան Անդովք), օր. Ժամհին (Սանդուխտ) և պ. Լաքա (դահճապետ Երազմակ)։ Պ. Աւետեանը՝ Խորէն իշխանի դերում բաւականին զուարճութիւն պատճառեց հասարակութեանը։ Անաջող էին տ. Անահիտ՝ Օլիմպիայի և տ. Զաբէլ՝ դայեակի դերերում։

Հասարակութիւն շատ կար։

Հետևեալ ներկայացմանը, հինգշաբթի, խաղալու են Գորկու «Սատանան»։

Veto

ԹԱՏՐՈՆԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Կովկասի Փոխարքան թոյլ է տուել խաղալ հայ բեմերի վրա Կ. Գաբրիէլեանի «Անահիտ» դրաման։

◆ Բագուից մեզ գրում են հետևեալը. «Այս օրերս Բաքու, Էնզելի, Աստարա, ապա Լենքօրան պիտի ճանապարհվեն դերասաններ և դերասանուհիներ պ. պ. Մանուէլեան, Ոսկանեան, Ի. Ալիխանեան, Թաղլանեան, տ. տ. Փառանձեմ, Ոսկանեան, Արուսեակ Մելիք-Շահնազարեան։ Որոշած են խաղալու «Պատւի համար», «Արցունքի հովիտ», «Վառված ընտանիք» և կոմեդիա «Բաղդասար աղբար» և այլն։ Վերադարձին մտադիր են անցնել Հիւսիսային Կովկաս»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Բագու, 18 մարտի

Այն բոլոր հիմնարկութիւններին և անձերին, որոնք թէ պատգամաւորութիւնների և հեռագիրների միջոցով և թէ անմիջական իրանց այցելութեամբ արտայայտեցին յարգանք դէպի մեր հանգուցեալ հայր Հայրապետ Քալանթարի յիշատակը, պատիւ ունենք յայտնելու մեր խորին շնորհակալութիւնը։

Հանգուցեալ Հ. Քալանթարի որդիներ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Բելգիայի կղերական մինիստր Շոլլաերտի կաբինէտը պարլամենտ մտցրեց դպրոցական մի նոր օրինագիծ, որը վանական մասնաւոր դպրոցական հաստատութիւնների իրաւունքները հաւասարեցնում է պետականների հետ։ Որովհետև վանական միաբանութիւնների դպրոցներում ընդունվում են միայն կաթօլիկ հաւատացեալների

[illegible]

...կան տեղեկութիւնները վկայում են, որ ընդդիմադիր բանակը Բրիւսսելում պատրաստում է հրապարակային բողոքի մեծ ցոյց «դպրոցական օրէնքի» դէմ և որ ազատամիտ, արմատական և ընկերվարական ֆրակցիաները պահանջում են պալատի արձակումը։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Ինչպէս հաղորդում են, կառավարութիւնը մտադիր է Պետ. Դումայի հարցապնդման պատասխանել մի ամիս ժամանակամիջոցից առաջ։ Կառավարութեան անգոհացուցիչ պատասխանի դէպքում Դումայի արձակում չէ նախատեսվում։

✦ Պետ. Խորհրդի աջակողմեան անդամների մի խմբակ Դուրնովոյի փոխարէն առաջարկում է ընտրել իրանց նախագահ Ի. Գորեմիկինին կամ կոմս Ս. Շերեմետիեվին։

✦ Դումայի կուլուարներում յայտնել են, որ Պետական Խորհրդի մի խումբ անդամներ նոյնպէս հարցապնդում են ներկայացնելու Հիմնական Օրէնքների 87-րդ յօդուածը խախտելու առիթով։

✦ Հոկտեմբերեանները Պետական Դումայի նախագահի պաշտօնի համար առաջարկում են Րոդզեանկոյի թեկնածութիւնը։

✦ Րոդզեանկօն Գուչկովին յանձնեց հոկտեմբերեան ֆրակցիայում նախագահելը։

✦ Նիկոլաեվից հեռագրում են, որ մի գործի պաշտպանութեան համար այնտեղ գնացած Մակլակովը յայտնել է, որ Դումայի արձակումը՝ հարցապնդումներն ընդունվելուց յետոյ՝ անխուսափելի է։

✦ Ստոլիպինը հրաւիրելու է նահանգապետներին խմբերով՝ տեղական քաղաքականութեան մասին խօսակցելու համար։

✦ Օդեսսայում 40 պրօֆէսօրներ հիւրանոցում ճաշ տուին Պետերբուրգ մեկնող գեներալ Տոլմաչեվին։

✦ Կիեվում ամբոխը հետևելով նոր մօդայի «շալվար» հագած մի կնոջ՝ կանգնեցրեց էլեքտրաքարշը։ Կարգը պահպանելու համար կանչվեց ոստիկանութիւն. կատարվեցին ձերբակալութիւններ։ Իրարանցման ժամանակ վնասվեցին 20 մարդ։

✦ Ալբանացիները ձեռք են ձգել Տուսի քաղաքը։ Բնորոշ է, որ քրիստոնեաները և մահմեդականները գործում են միասին։

✦ Պեկինից հեռագրում են, որ մանջուրական իշխանութիւնները յայտնում են, թէ Ռուսաստանին արված զիջումը չօգնեց. Ռուսաստանը շարունակում է իր զօրքերը մտցնել Մանջուրիա։ Իշխանութիւնները խնդրում են բողոքել, ասելով որ Չինաստանը այժմ կարող է պաշտպանել իրան։

✦ Չինական կառավարութեան խաղաղ պատասխանով չինական հարցը դեռ չէ սպառվում. Մանջուրիայում սկսվել է շարժում՝ անկախ՝ չինական կառավարութիւնից։ Ընդհարում և պատերազմական գործողութիւնների սկիզբը կարելի է սպասել ամեն րոպէ։

✦ «Р. Сл.»-ի թղթակցին Բրիւսսէլում, չինական դեսպանատանը յայտնեցին, որ Չինաստանը կը դիմէ Ֆրանսիային և Անգլիային, խնդրելով նպաստել Հաագայի դատարանին յանձնելու ռուսաց առևտրի հարցը Մօնղօլիայում։

✦ Չժիլիում երևան են հանել զինւորական ճեմարանի սաների դաւադրութիւն նոր զօրքի օգնութեամբ կառավարութիւնը տապալելու համար։

[illegible]

...Չինական կառավարութիւնը ... զսպել ժողովրդական յուզմունքները։

✦ Բրիւսզէլի Գէրստալէի զինագործարանը չինական կառավարութիւնից պատուէր ստացաւ պատրաստել 11,600 օֆիցէրական ատրճանակներ և ուրիշ պարագաներ, ընդամենը 3 միլիոն ֆրանկի։

✦ Բերլինում այն կարծիքն է տիրում, որ բաւարարութիւն տալով այժմ Ռուսաստանին՝ Չինաստանը շուտով կուժեղացնէ իր զօրքերը Մանջուրիայում և, օգտվելով ամեն յարմար առիթից, պատերազմ կը յայտարարէ։ Զինւորական տեղեակ անձինք խորհուրդ են տալիս չը պակասեցնել չինական ուժերը. եապօնացի ղեկավարները չինացիներից կռել են գեղեցիկ զօրք։ Հետևակ գնդերը և հեծելազօրը շատ լաւ են զինված։

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏ. ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾ.

18 մարտի

ԲԱԳՈՒ։ Մեքենագործ արհեստանոցները չուգունէ մեծ կարիք են զգում։ Միջնորդութիւն յարուցվեց, որպէսզի թոյլ տրվի 200,000 պուդ չուգուն ներմուծել արտասահմանից Բագուի շրջանը, անմաքս կամ ամենապակաս մաքսով։

Պետերբուրգից այդ առիթով հեռագիր կայ, որ մինիստրների խորհուրդը իրաւունք տուեց առևտրի մինիստրին շտապով օրինագիծ ներկայացնել։

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Առևտրի ու արդիւնաբերութեան ներկայացուցիչների համագումարը փակվեց։

Շրջանային վարչութեան խնդրով զբաղվող փոխ-մասնաժողովը նախագահի ձայնի գերակշռութեամբ ընդունեց, որ ներկայ դասային շրջանային վարչութիւնից (волость) ապագայ անդասային վարչութեանը յանձնելի գոյքի որոշումը կատարվելու է ոչ թէ դատական, այլ ադմինիստրատիվ կարգով։

Մինիստրների խորհուրդը ընդունեց արդարադատութեան մինիստրի այն օրինագիծը, որով պատիժ է որոշվում կառավարական, հասարակական և դասային հաստատութիւնների, կրթական հիմնարկութիւնների և ուսումնական ընկերութիւնների պարագմունքները խախտելու համար։ Պատիժը հասնում է մինչև 16 ամսվայ բանտարկութեան։

Մինիստրների խորհուրդը հաւանութիւն տուեց միջոցներ յաակացնելու Մուղանի դաշտի կենտրոնական մասի ոռոգման աշխատանքներն աւարտելու համար։

ՍԵՎԱՍՏՕՊՕԼ։ Ցրտերը նորից սկսվեցին։ Դաշտային աշխատանքները կանգ են առել։ Մրգի բերքը կասկածելի է։

ԿԻԼ։ Տեղիս նաւակառուցարանում «Եօրկ» զրահանաւի վրա պայթում առաջացաւ։ Երեք մեքենավար սպանվեցին, վիրաւորվեցին չորս մարդ։

ԿՕՊԵՆՀԱԳԵՆ։ Րիգստագն ընդունեց՝ Անգլիայի հետ միջնորդ դատարանի մասին բանակցութիւնները վերսկսելու օրինագիծը։

Խմբագիր՝ Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿ
Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ
Ականջի, քթի, կկի, հիւանդութիւններ,
Ընդունե- (առաւօտեան 9—1 ժամը.
լութիւնը (երեկոյեան 5—7 ժամը.
Վելեամինօվսկայա փ. № 13, տ. Սէյլանօվի, 3-րդ գիմնազիայի կողքին։
(օ. մ.) 1227. 100—60

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Տ. ԳԵՈՐԳԲԷԳԵԱՆ
Աչքի հիւանդութիւններ
Առաւօտեան ժամը 10—1
Երեկոյեան ժամը 5—7
Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.
(կ. հ.) 564. 100—92

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Ա. ՔԱԹԱՆԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ և ՋՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Ընդունել. ամեն օր (առաւօտ. ժ. 9—12 (երեկոյեան ժ. 5—7
(ե. հ. կ.) 1254. 100—48

ԲԺՇԿԱՊԵՏ
Գ. Ա. ՀԱԽՎԵՐԴԵԱՆ
Մասնագէտ միզասեռական, սիֆիլիս եւ վեներական հիւանդութիւնների։
Ընդունում է հիւանդներին՝
Առաւօտեան ժամը 12-1-ը, երեկ. ժամը 6—8-ը։
Կիրակի օրերը՝ միայն ժամը 12—1-ը։
Կուկիա, Սեմեօնօվսկայա փողոց, № 16.
Տէլէֆօն № 40.
(ե.ու.կ.) 220. 100—4

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ
Մասնագէտ սիֆիլիս, միզասեռական, վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների։
Սիֆիլիսի բժշկութիւն Էրլիխի «606»-ով
Ընդունե- ($12\frac{1}{2}$—2 ժ. ցերեկվայ։
լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան։
ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.
Հասցէն (Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33.
(Сололаки, уголъ Бебутовской и Паскевича, 33.
(չ.ու.կ.) 1134. 100—78

ԲԺԻՇԿ
Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ
ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ
ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ հիւանդութիւններ։
Ընդունելութիւն (10—11 ժ. առ. (երեխաների)
ամեն օր (5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)
Միքայէլեան փող., № 36. Տէլէֆօն № 388.
(ե. հ. կ.) 909. 100—99

ՖԷԼԴՇԷՐԱԿԱՆ ԿԱԲԻՆԷՏ
ՄԵԴԻՑԻՆԱՅԻ
ՖԵԼԴՇԵՐ-ՄԱՍՍԱԺԻՍՏ
Ա. Գ. ԵՍԱՅԵԱՆ
Կատարում է կաշուի տակ սրսկումներ, վէրքի փաթաթումն, գեղերի քսումն, դնում է բանկաներ։ Բժշկութիւն ծղամարդի սեռական թուլութեան, անկարողութեան, սերմնահոսութեան եւ հրազախտի, հիմնաւոր բժշկութիւն ծրիպէրի (սուսունակ), ցոյց է տալով հմուտ մասնագէտ բժիշկների։ Օտարերկրեայ հիւանդներին մանրամասն խորհուրդներ և դեղեր՝ գրաւոր կերպով։ (Ուղարկել առնուազն 3 րուբլի)։ Մասաժ էլեքտրականութիւն, բժշկական մարմնամարզութիւն։ Չքաւորներին ձրի չորեքշաբթի օրերը։ Ընդունելութիւնը 3—$4\frac{1}{2}$ ժամը ամեն օր։ Կարելի է ստանալ իր գրած «Տրիպէրը և նրա բժշկութիւնը» գիրքը, գինը 20 կօպէկ։ Հասցէն՝ Թիֆլիս, Վօրօնցօվի արձանի մօտ, Семеновская ул. № 9.
(կ. հ.) 160. 50—8

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պահանջվում են
գործունեայ անձեր՝ ստանձնելու Անդրկովկասի մի քանի ազատ շրջաններում ներկայացուցչութեան պաշտօն՝ վաճառելու «ՎԱՇԷՆԷ» սապոն, որով լուացվում է սպիտակեղէնը 15 րոպէի ընթացքում, առանց տրորելու։ Ամբողջ Կովկասի գլխաւոր ներկայացուցիչ Զ. Ն. Խրխրեանց. С.-Петербургъ, Петерб. стор. Покровская 10.
(կ. շ.) 256. 2—1

ԿՈՐՁՆՆ ՈՍԿԷ ԺԱՄԱՑՈՅՑՆԵՐԸ! ԷԺԱՆ ԱՆԿԱՐԵԼԻ Է!

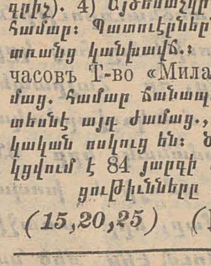

Ցղամարդ. համար «Անկեր» նոր ձևի ժամաց. ամերիկ. իսկական ոսկուց, բաց, շքեղ գրաւիրով, «Prima Roskop» մարկայով, այդ ժամաց. մասնագէտը նոյնիսկ չէ կարող զանազանել 56 յարգի իսկական ոսկէ ժամացոյցից։ Բացի շքեղ լինելուց «Prima Roskop» ժամացոյցը չվէյցար. ամենալաւ չինուածքով է, ժընէվեան յայտնի ֆաբրիկայի գործ։ Լարումը կոթից՝ 40 ժամը մի անգամ—«Remontoir», մինչև րոպէները ուղղված ընթացքով, 6 տ. գրաւոր երաշխաւորութեամբ։ Գինը առաջ 8 ր. էր, այժմ միայն 2 ր. 75 կ., 2 հատը 5 ր. 20 կ.։ Այդ ձևի խուլ ժամաց.—3 ր. 75 կ.։ Կանացի բաց ժամաց. 3 ր. 50 կ., երեք փականով—5 ր. 50 կ.։ Մեր ֆիրմայի արտադրութիւնները տարածելու համար, մենք կցում ենք իւրաքանչ. ժամաց. իբրև պրէմիա ձրի, 1) Զքեղ շղթայ նոյն ոսկուց. 2) Բրելօկ-կողմնացոյց (կամ 84% արծաթից ոսկեզօծ). 3) Դ-ր Կօխի ծխափող-ապարատ, անվնաս ծխելու պապիրօս կամ սիգար. (կամ թէ մշտական գրիչ). 4) Այծեմաշկի քսակ ժամաց. փչանալուց պահպ. համար։ Պատուէրներն ուղարկ. ենք վերադիր վճ. և առանց կանխավճ.։ Հասցէն. ВАРШАВА. Складъ часовъ Т-во «Милано». I почт. отд. № 8. 1—4 ժամաց. համար ճանապարհածախք հաշվւում է 50 կ.։ Ով տեսնէ այդ ժամաց., նա կը հաւատայ, որ նրանք իսկական ոսկուց են։ ՑԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.—Կանացի ժամաց. կցվում է 84 յարգի արծաթէ մատանի էմալով։ Թղթակցութիւնները ռուսերէն կամ գերմաներէն։
(15,20,25) (В. 24295) 231. 3—2

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.
!ОСТЕРЕГАТЬСЯ ПОДДѢЛОКЪ!
ПРОВИЗОРА
Г. Ф. ЮРГЕНСЪ
БОРНО-ТИМОЛОВОЕ МЫЛО
ОТЪ ПОТА, ЗАГАРА, ВЕСНУШЕКЪ, УГРЕЙ, ПРЫЩЕЙ И ЖЕЛТЫХЪ ПЯТЕНЪ.
БЛАГОВОННОЕ ТУАЛЕТНОЕ МЫЛО ВЫСШАГО ДОСТОИНСТВА
ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ
1 кус. 50 к. ½ кус. 30 к.
Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва
(М. 5195) 57. 24—3

Վաճառված են ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՕՆԻՑ աւելի բանկաներ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԻՒՆ Է ՏԱԼԻՍ
ԻՒՐԱՔԱՆՉԻՒՐ ԿԱՆԱՑԻ ԴԷՄՔԻՆ
ԿԱԶԻՄԻ ԿՐԵՄԸ
ՄԵՏԱՄՈՐՖՕԶԱ
ԱՐՄԱՏԱԿԱՆԱՊԷՍ ՈՉՆՉԱՑՆՈՒՄ Է երեսի պզուկները, չչտիկները, բծերը, խորշոմները այրուածքները և այլ դեֆեկտները։

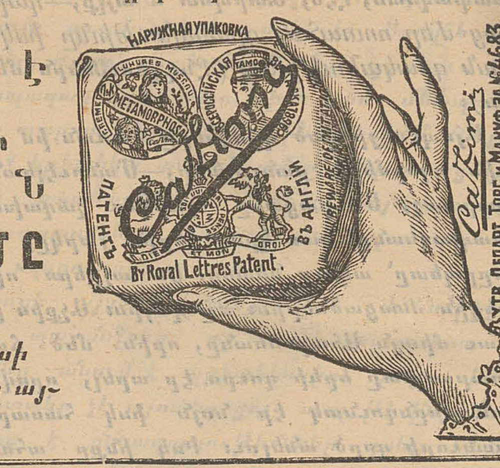

(20, մ. 1) (П. 38192) 247. 2—1

Объявленіе
Симъ довожу до свѣдѣнія почтеннѣйшей публики, что мною полученъ большой выборъ **парча** отъ 80 к. до 8 р. за аршинъ, и громадный выборъ церьковной утвари. Дворцовая улица, магазинъ К. Г. ЧИТАЕВА.
(29,24,27,31,3,7) 6—1

ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ
„ԳՐԱՄՕՖՕՆ“
ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ԱՆԴՐԿԱՍՊԵԱՆ ԵՐԿՐԻ
ԲԱԺԱՆՄՈՒՆՔ
Թիֆլիսում, Գօլօվինսկի պր. № 9.
ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ!
ԲԱՒԱԿԱՆԱՉԱՓ ԷԺԱՆԱՑՎԱԾ ԵՆ ԳՆԵՐԸ ԳՐԱՄՕՖՕՆԱՅԻՆ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԻ
«ԳՐՈՂ ՀՐԵՇՏԱԿ»
մարկայով—

ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐԻ ՆՈՐ ԳՆԵՐԸ.

	ր.	կ.
10″ սեւ էտիկէտով, երկկողմ	2	—
12″ » »	3	—
7″ շագանակագոյն »	—	75
10″ » »	1	50
12″ » »	2	—

Օգտվեցէք առիթից և շտապեցէք «ԳՐԱՄՄՕՖՕՆ» ԱԿՑԻՕՆԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ խանութը։

Պահեստում կան ՄԵԾ ՔԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՊԼԱՍՏԻՆԿԱՆԵՐ՝ ռուսերէն, մօլօրոսերէն, պարսկերէն, թուրքերէն, հայերէն, վրացերէն և այլ օտար լեզուներով։

Բոլոր մեր պլաստինկաները կարելի է ստանալ թէ մեր խանութում և թէ երաժշտական գործիքներ վաճառող բոլոր առաջնակարգ խանութներում։

ՁՐԻ ՊԱՀԱՆՋԵՑԷՔ ԿԱՏԱԼՕԳԸ ԵՒ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ՑՈՒՑԱԿԸ։
(կ. չ.) 164. 20—9

ԱՄԵՆՔԻՆ, այս լրագրի բոլոր ընթերցողներին ուղարկում ենք 30 հատ շատ հետաքրքրաշարժ առարկաներ՝ վճարելով ստանալու ժամանակ միայն ճանապարհածախքը։ О-во „МЕРКУРІЙ“, ЛОДЗЬ, М. 166.
(ու.կ.ե.) (В. 23487) 5—5

ՌՈՒՍ
ՆՈՐԱԳՈՅՆ ԳՐՈՂՆԵՐ
Լոյս են տեսել
1) Դ. Այզման։ «Հանգոյցի լուծումը», թարգմ. Օ. Գենջեանի 3 կ.
2) Լէօնիդ Անդրէեվ։ «Անզգուշութիւն» թարգմ. Օլգա Գենջեանի 5 կ.
3) Կսենիա Մօրօզօվա։ «Ինչու են ջախջախված երջանկութեան թևերը», թարգմ. Յակովբ Գենջեանի 3 կ.
4) Ա. Ի. Կուպրին։ «Տրամվայում», թարգմ. Օ. Գենջեանի 5 կ.
5) Օսիպ Դիմօվ։ «Վեստալուհի» թարգմ. Յակովբ Գենջեանի 5 կ.

ՏՊԱԳՐՎՈՒՄ Է
եւ մի քանի օրից լոյս կը տեսնի
Ֆեօդոր Սօլօգուբի Նովելլա, «Ոսկէ սանդուխք», թարգմ. Յակովբ Գենջեանի։

Պատրաստվում են տպագրութեան համար հետևեալ հեղինակների գրուածները. Եվգենիյ Չիրիկով, Սերգէեվ-Ցենսկի, Բօրիս-Զայցեվ, Ֆեօդոր Սօլօգուբ., Րեմիզօվ, Սերգէյ Գօրօդեցկիյ եւ այլն։
Վաճառվում են Թիֆլիսի բոլոր գրավաճառանոցներում։
Գումարով առնողներին 20% զեղչ և ճանապարհածախսը հրատարակչի վրա։ Ուղարկվում է և վերադիր վճարով։ Փոքր քանակութեամբ պահանջողները կարող են ուղարկել դրամի փոխարէն պօստային մարկաներ։
Դիմել՝ Тифлисъ, Елизаветинская 114, Акопу Генджіану.
(կ.չ.) 114. 20—14

ՊՐԷՄԻԱ
Պատկերների Գեղարվեստական Ընկ. այս լրագրի բոլոր ընթերցողներին առաջարկում է բնականմեծութեան պատկեր, ընթերցողների ցանկացած լուսանկարներից մեծացված զարմանալի նմանողութեամբ, 38 սանտ. լայն. և 48 սանտ. բարձրութ., համարեա ձրի, միայն թէ այդ պրէմիան ստացողը յանձնարարէ մեր Ընկերութիւնը իր ազգականների և բարեկամների շրջանում։ Խնդրում ենք գրել ձեր ազգանունը և հասցէն լուսանկարի ետևի մասի վրա և ուղարկել մեզ հետևեալ հասցէով. Общество Семи-Эмаль, Лодзь № 177.
Ձեր լուսանկարը յետ կուղարկվի Ձեզ անվնաս դրութեան մէջ։ Ճանապարհածախքի և այլ ծախքերի համար խնդրում ենք ուղարկել 95 կօպ. մարկաներով, կամ վերադիր վճարով (20 կ. աւելի)։ Խմբովին հանված նկարի մէջ այն անձը, որը պիտի մեծացվի, նշան անել այսպէս՝ X.
Թղթակցութիւնները ռուսերէն լեզուով։
(կ.) (В. 20821) 197. 5—3

5 ՐՈՒԲԼԻ ԱՄԵՆ ՕՐ, և աւելի, հեշտութեամբ կարող են վաստակել տղամարդիկ և կանայք՝ ընդունելով պատուէրներ շատ պարզ մի առարկայի համար։ Դրամագլուխ և գիտութիւն չէ պահանջվում։ Պայմանները, հաստարմաթուղթը և ամբողջ նիւթեղէնները կուղարկվին, հէնց որ կը ստացվի 21 կօպ. մարկաներով՝ ճանապարհածախքի համար։ Հասցէն՝ О-ву «СЕМИ-ЭМАЛЬ» г. Лодзь, № 39.
(В. 22423) 211. 10—4

ՃՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԷՐ) ԴԷՄ
ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ
„SALO—ՊԻՉԻԼԻՆ“
ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց։ Գործածելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին։ Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.։
Միաժամանակ լաւ է ներգործում թէ սուր եւ թէ յարատեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը։
ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.
Ուղարկվում է վերադիր վճարով։ Ճանապարհածախքը պօստային սակագնով։
Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում։
(կ.) (П. 12474) 9—8

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.